PACTA SUN SERVANDA BONNA FIDEA – PRINCIPIU CONSTITUŢIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Nicolae OSMOCHESCU

Acest principiu este consfinţit în art.8 din Constituţia statului nostru „Respectarea dreptului internaţional şi a tratatelor internaţionale". Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite şi tratatele la care este parte, să-şi bazeze relaţiile cu alte state pe principiile şi normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

Astăzi când Republica Moldova a semnat şi ratificat Acordul de asociere cu UE, dar şi în contextul relaţiilor ruso-ucrainene, când Federaţia Rusă ignoră şi încalcă cinic principiile şi normele unanim recunoscute ale dreptului internaţional public, este foarte importantă interpretarea corectă a acestui principiu. Prin art.8 în Constituție este incorporat unul din principiile fundamentale ale dreptului internațional cunoscut şi ca principiul ***Pacta sunt servanda***. Declarația ONU din 24 octombrie 1970 prevede: obligația de a îndeplini cu bună-credință obligațiile asumate conform Cartei ONU; obligațiile ce decurg din principiile şi regulile general recunoscute ale dreptului internațional şi cele asumate prin acordurile internaționale. Actul Final de la Helsinki precizează că statele „*în exercitarea drepturilor suverane, inclusiv a dreptului de a-şi stabili legile şi reglementările, se vor conforma obligațiilor juridice care le revin în virtutea dreptului internațional*… "

Acest principiu este consacrat în Legea tratatelor internaționale nr. 595-XIV din 24.10.1999 [1]. Art.19 prevede „*Tratatele internaționale se execută cu bună-credință, în conformitate cu principiul* ***pacta sunt servanda.*** *Republica Moldova nu poate invoca prevederile legislației sale interne ca justificare a neexecutării unui tratat la care este parte*". Statele au obligația de a respecta doar tratatele legale, licite sau juste din punctul de vedere al dreptului internațional, al normelor imperative *jus cogeus.*

Principiul trebuie examinat în două aspecte: primul – obligația RM de a respecta Carta ONU şi tratatele la care este parte, cel de al doilea, cooperarea statului nostru cu alte state în baza principiilor şi normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional.

1. RM se obligă să respecte Carta ONU şi tratatele la care este parte. Carta ONU este apreciată convențional de comunitatea mondială ca o Constituție a ONU. Aşa o apreciere este justificată. Prin unica organizație cu competență generală şi vocație universală. Familia ONU cuprinde 192 de state, inclusiv Republica Moldova din 02.03.1992. În prezent Carta, ONU după numărul statelor-părți este un act mondial, iar după competență ONU (politică, socială, social-economică, culturală, umanitară etc.) este un act universal.

Capitolul I, art.1 consacră scopurile, cel primar şi fundamental fiind *pacea şi securitatea internaţională.* În vederea realizării scopurilor fundamentale ONU şi membrii săi acţionează în baza principiilor stipulate în art.2: *1. Principiul egalităţii suverane a tuturor membrilor ei; 2. Îndeplinirea cu bună-credinţă a obligaţiilor conform Cartei; 3. Rezolvarea diferendelor lor internaţionale prin mijloace paşnice, în aşa fel încât pacea şi securitatea internaţională, precum şi justiţia să nu fie puse în pericol; 4. Abţinerea, în relaţiile lor internaţionale, de a recurge la ameninţarea cu forţa sau la folosirea ei, fie împotriva integrităţii teritoriale, ori independenţei politice ale unui stat, fie in orice alt mod incompatibil cu scopul Naţiunilor Unite; 5. Abţinerii de a da ajutor vreunui stat împotriva căruia organizaţia întreprinde o acţiune preventivă sau de constrângere; 6. Asigurării că statele care nu sunt membre ONU să acţioneze în conformitate cu aceste principii, în măsura necesară menţinerii păcii şi securităţii internaţionale; 7. Neintervenţie în problemele care sunt esenţial de competenţa internă a statelor.*

2. Prin sintagma „tratat la care este parte" înţelegem toate actele internaţionale cu valoare juridică aplicabile în RM. Definiţia „tratat" în sensul dispoziţiilor constituţionale este un generic al tuturor actelor încheiate între state [2]. Practica internaţională cunoaşte următoarele denumiri: *Tratat, Acord, Convenţie, Cartă, Statut, Pact, Act final* etc. Încheierea unui tratat reprezintă un proces complex, care se desfăşoară prin două stadii şi parcurge câteva etape esenţiale în procesul elaborării, adoptării şi intrării sale în vigoare.

Negocierea tratatului. Prima fază a procesului se referă la dezbaterea proiectului elaborat de părţi, convenirea clauzelor şi elaborarea textului propriu-zis. Şeful statului, Prim-ministrul şi ministrul Afacerilor Externe „pot negocia şi semna tratate, acorduri, convenţii, ş.a. înţelegeri internaţionale, fără a prezenta deplinele puteri, în virtutea funcţiilor şi competenţelor sale constituţionale".

Exprimarea consimţământului. Un tratat este convenit prin acordul de voinţă al statelor. Consimţământul de a fi legat print-un tratat poate fi exprimat prin semnătură, prin ratificare, acceptate, aderare sau aprobare, ori alt mod convenit. Autentificarea acestuia de către împuterniciţi prin: *Parafarea, Semnarea ad referendum, Semnarea definitivă*.

În urma autentificării şi definitivării textului tratatul nu leagă statele ca normă juridică. Statul urmează să-şi exprime consimţământul de a fi legat de tratat prin recurgerea la mijloacele juridice interne, de regulă, acestea sunt: semnarea, schimbul instrumentelor care constituie un tratat, ratificarea, aprobarea, acceptarea şi aderarea [4].

Semnarea – dacă tratatul nu urmează a fi aprobat sau ratificat, exprimă consimţământul statului de a fi legat prin tratat. Schimbul instrumentelor, care constituie un tratat – note, scrisori, minutul convenit, memorandum, declaraţie comună sau alt instrument convenit de părţi.

Ratificarea – act juridic prin care statul îşi exprimă consimţământul de fi legat print-un tratat semnat de reprezentanţii săi şi se materializează în exterior sub forma unui act de drept intern. Potrivit legislației RM este competența exclusivă a Parlamentului şi se face prin lege [5].

Aprobarea (sau acceptarea) este o modalitate de exprimare a consimţământului statului de a fi parte la acele tratate care nu necesită să fie ratificate, dar care prevăd doar aprobarea lor. În general, aprobarea este de competența Guvernului.

Aderarea (sau accesiunea) este modalitatea de a adera la un tratat multilateral, prin act de drept intern prin care statul îşi exprimă consimţământul de a deveni parte la un tratat pe care nu l-a semnat. În procesul de încheiere a tratatului poate interveni şi faza de rezervă. Prin rezervă, statul în virtutea suveranității îşi declară dezacordul cu unele clauze sau acordă acestor clauze un alt conținut. Important este ca rezerva să fie menținută la toate fazele de încheiere. Ele pot fi făcute în strictă conformitate şi în condițiile stipulate, în art.23 din Convenția din 1969. Tratatul devine obligatoriu pentru stat după intrarea în vigoare. Din acest moment, tratatul începe să-şi producă efectele, devenind astfel de drept internațional cu valoarea unui act juridic. Publicarea şi înregistrarea tratatelor are o importanță deosebită. Începând cu acest moment ,tratatele sunt integrate în ordinea juridică internă ele urmând astfel să fie aplicate de către autoritățile statului. Procedura publicării este reglementată prin Lege [7].

Înregistrarea la nivel național se face în Registrul național al tratatelor care se află în administrarea Ministerului Afacerilor Externe [8]. Înregistrarea la nivel internațional se face în conformitate cu Carta ONU şi Convenția de la Viena [9].

Un tratat poate să-şi înceteze efectele sale juridice prin următoarele modalități:

A. ***Denunțarea***. Pentru tratatele bilaterale – pune capăt acestora, pentru cele multilaterale – are caracterul unei retrageri, fără a pune capăt tratatului în cauză, (art.56 Convenția de la Viena).

B. ***Anularea***. Este o modalitate de renunțare a unui stat de la tratatul încheiat de acesta.

Denunțarea şi anularea au un caracter definitiv pentru existența tratatului. O situație intermediară în raport cu încetarea definitivă a tratatului o constituie suspendarea acestuia, dacă ea este admisă expres de tratat şi părțile contractante sunt de acord cu ea.

Ratificarea, denunțarea, suspendarea şi anularea acțiunilor tratatelor internaționale încheiate de RM este de competența exclusivă a Parlamentului Republicii Moldova (art. 66 lit.j din Constituția RM).

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 24-26 din 02.03.2000, p.53.

2. Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor internaționale între state din 23 mai 1969, art.2: alin.1 lit.a şi Legea privind tratatele internaționale ale RM nr. 595-XIV din 24.10.1999, art.2. „tratat internațional – orice acord încheiat în scris de către Republica Moldova, destinat a produce efecte juridice şi guvernat de normele dreptului internațional, perfectat fie într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe, oricare ar fi denumirea sa particulară (tratat, acord, convenție, act general, pact, memorandum, schimb de note, protocol, declarație, statut, act final, modus vivendi, aranjament etc., toate având valoare juridică egală)".
3. Art.7 pct.2) Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor internaționale între state din 23 mai 1969 şi art.2 alin.(5) din şi Legea privind tratatele internaționale ale RM nr. 595-XIV din 24.10.1999.
4. *Ibidem.* Art.11; art.4 alin (1).
5. Art. 66 lit.j) din Constituția RM; art.11 alin.(1) lit. a) Legea privind tratatele internaționale ale RM nr. 595-XIV din 24.10.1999.
6. Art.2 pct.1) lit.d) Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor internaționale între state din 23 mai 1969.
7. Art.30 alin.(2) din Legea privind tratatele internaționale ale RM nr. 595-XIV din 24.10.1999.
8. Carta ONU art.102; Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor internaționale între state din 23 mai 1969 art.80 pct. 1).